

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПРАВА

УДК 341.6: 342.9:351

DOI: 10.31359/1993-0909-2023-31-1-15

Євген Анатолійович Гетьман

*Національна академія правових наук України
Харків, Україна*

В'ячеслав Станіславович Політанський

*Відділ науково-організаційного забезпечення діяльності
президії, відділень та наукових установ*

*Національна академія правових наук України
Харків, Україна*

Сектор теоретико-методологічних проблем організації державної влади

Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування

*Національна академія правових наук України
Харків, Україна*

Катерина Олегівна Гетьман

Відділення правознавство

*Харківський автомобільно-дорожній фаховий коледж
Харків, Україна*

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА

Анотація. У статті поетапно досліджується український досвід упровадження та функціонування електронного судочинства, як одного з ключових інститутів здійснення електронного урядування та новітньої й повноцінної процедури здійснення й відправлення правосуддя в електронній формі. Проаналізовано різноманіття понять електронного суду, на основі чого було надано авторське визначення цього поняття, що ґрунтується на власному розумінні даного терміну. Визначено, що система електронного судочинства в Україні базується на принципах відкритості та забезпечення права на доступ кожному до інформації про діяльність судів. Установлено, що одним із перших кроків упровадження Україною елементів електронного суду можна назвати перехід її судової системи до електронного документаційного забезпечення управління та абсолютної автоматизації всіх процесів здійснення судочинства. Проаналізовано нормативно-правову базу впровадження та розвитку електронного судочинства в Україні. Особливої уваги приділено дослідженню досвіду впровадження та функціонування електронного судочинства в Україні, саме в періоди запровадження й поширення на території України каран-

тину, спричиненого пандемією коронавірусної інфекції COVID-19 та військового вторгнення РФ на територію України, які тільки посилили особливу увагу до необхідності його впровадження та розвитку. Загалом, вважається, що оцифрування процесу здійснення судочинства в Україні є обов'язковим етапом його розвитку та осучаснення, а пандемія, карантинні обмеження та військове вторгнення РФ лише посилили її без того значущу актуальність. Зроблено висновок про те, що для подальшого ефективного розвитку електронного судочинства в Україні, як способу здійснення правосуддя, заснованого на використанні інформаційних технологій, необхідні подальші кроки для інформаційно-технічної модернізації судової системи, розвитку електронного діловодства в судовій системі України, а також прийняття правових норм, які дозволили б однозначно визначити інститут електронного судочинства.

Ключові слова: електронне судочинство, електронне урядування, інформаційно-комунікаційні технології, інформація, держава, Інтернет.

Yevhen A. Hetman

*National Academy of Legal Sciences of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine*

Viacheslav S. Politanskyi

*Department of Scientific and Organizational Support of Presidium Activities,
Departments and Scientific Institutions
National Academy of Legal Sciences of Ukraine,
Kharkiv, Ukraine*

*Sector of Theoretical and Methodological Problems of the Organization of State Power
Scientific Research Institute of State Building AND Local Government
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

Kateryna O. Hetman

*Law Department
Kharkiv Automobile and Road Professional College
Kharkiv, Ukraine*

UKRAINIAN EXPERIENCE IN IMPLEMENTATION AND FUNCTIONING OF ELECTRONIC JUDICIARY

Abstract. *The article examines the Ukrainian experience of the implementation and functioning of electronic justice in stages, as one of the key institutions of electronic governance and the newest and most complete procedure for the implementation and administration of justice in electronic form. The variety of concepts of the electronic court was analyzed, on the basis of which the author's definition of this concept was given, which is based on one's own understanding of this term. It was determined that the system of electronic justice in Ukraine is based*

on the principles of openness and ensuring everyone's right to access information about court activities. It has been established that one of the first steps in Ukraine's implementation of electronic court elements can be called the transition of its judicial system to electronic documentation support for management and absolute automation of all judicial processes. The legal framework for the implementation and development of electronic justice in Ukraine is analyzed. Special attention was paid to the study of the experience of the implementation and functioning of electronic justice in Ukraine, precisely during the periods of the introduction and extension of the quarantine on the territory of Ukraine, caused by the pandemic of the coronavirus infection COVID-19 and the military invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, which only increased the special attention to the need for its implementation and development. In general, it is believed that the digitization of the judicial process in Ukraine is a mandatory stage of its development and modernization, and the pandemic, quarantine restrictions and the military invasion of the Russian Federation only increased the already significant urgency. It was concluded that for the further effective development of electronic justice in Ukraine, as a way of administering justice based on the use of information technologies, further steps are needed for the information and technical modernization of the judicial system, the development of electronic record keeping in the judicial system of Ukraine, as well as the adoption of legal norms, which would make it possible to clearly define the institution of electronic justice.

Keywords: *electronic justice, electronic government, information and communication technologies, information, state, Internet.*

ВСТУП

Швидкий розвиток сучасного суспільства призвів до збільшення обсягів, глибини та темпів проникнення інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери життя громадян, суспільства, суб'єктів господарювання та держави, а також посилення впливу інформаційно-комунікаційних технологій на процеси глобалізації, здійснення адміністративні реформи, підтримання національної й міжнародної безпеки та на рівень соціально-економічного зростання та конкурентоспроможності країни.

Водночас Україна, як і будь-яка інша розвинута країна світу, намагається якомога швидше рухатися вперед, а саме в напрямку побудови нового інформаційного суспільства. Саме тому сьогодні діяльність сучасного суспільства направлена на максимальне переведення всіх можливих процесів комунікації людей в електронну й інформаційну форму, де однією із таких є судова сфер.

В Україні мова про електронний суд йде вже досить давно, проте в різних юридичних і громадських колах він сприймається неоднаково. Дехто із них вважає, що процес його впровадження є відходом від звичної моделі здійснення правосуддя до сучасної її моделі основаної на використанні інформаційних технологій та ІТ-ресурсів. Тоді як прихильники класичного підходу виступають проти впровадження таких нововведень, так як сприймають застосування виключно тільки людського ресурсу в судовому процесі [1, с. 37].

Загалом можна сказати, що всі процесуальні галузі права в Україні є надзвичайно складними та динамічними, які залучаючи міжнародний досвід і провідні

технологічні досягнення швидко розвиваються, прогресують і запроваджують кардинально нові форми здійснення правосуддя. Перспективне законодавство України побудовано на концепції втілення в існуючу традиційну судову форму окремих електронних елементів. А завдяки впровадженню концепції електронного судочинства полегшується доступ до правосуддя, яке є одним із найважливіших загально визнаних конституційних принципів і важливим елементом демократичної та правової держави.

У свою чергу, актуальність обраної теми обумовлена тим, що відповідно до ст. 1 Конституції України Україна є суверенна й незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (ст. 6) [2]. Проте належна діяльність судової влади на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства та державного управління неможливе без ефективних і дієвих інструментів електронного судочинства.

Також повноцінне існування демократичної держави неможливе без системи відкритого й швидкого судочинства, за таких умов загальний стан упровадження інформаційних технологій, що автоматизують роботу судів і процесуальних дій у судовій системі України не можна вважати відповідним [3, с. 99].

Натомість підвищення ефективності судової діяльності в умовах формування інформаційного суспільства передбачає впровадження в неї інформаційних і комунікаційних технологій, які б дозволили забезпечити дотримання відповідних стандартів і принципів електронного судочинства. Вважається, що інструменти електронного урядування мають на меті не лише автоматизувати класичні державні послуги, а й суттєво трансформувати саму систему державного управління, посприяти посиленню його прозорості та зменшити потенційний корупційний складник. Це дійсно так, адже належне урядування на нинішньому етапі розвитку державних та сучасних інформаційних технологій просто неможливе без ефективних важелів управління [4, с. 150–151].

Саме тому подальше впровадження електронного судочинства в Україні в час таких серйозних викликів, спричинених військовою агресією РФ потребує системних дій щодо вдосконалення законодавства, технічно-інформаційного забезпечення судів, розроблення заходів і систем забезпечення захисту інформації, правового регулювання питань відповідальності осіб за порушення в цій сфері, вжиття заходів попередження кіберзлочинності, проведення навчальних семінарів серед працівників апарату суду та інших користувачів системи, систематичного моніторингу ефективності роботи системи та її постійної модернізації [5, с. 123–124].

Водночас потрібно константувати існування певного парадоксу в тому, що в той час, як світ високо оцінює досягнення України в цифровізації державних та її банківських послуг, нашій системі правосуддя й досі не вдалося повноцінно цифровізуватися. То брак коштів, то брак відповідальності, то пандемія, а зараз ще й війна тільки гальмує цей процес.

На сьогодні права наука вже має певний мінімальний масив теоретичних і практичних розробок з питань правового регулювання процесу впровадження, як електронного урядування загалом, так і електронного судочинства зокрема. Однак здійснення цих досліджень є непростим, що пояснює його наукову малодослідженість. Окремі аспекти цього питання в той чи інший спосіб досліджували такі закордонні й вітчизняні вчені, як О. Бринцев [7], Л. Калініченко [4], М. Кравчик [10], В. Кузнецов [36], Н. Кушакова-Костицька [8], С. Обрусна [5], Л. Омельчук [4], О. Пасенюк [13], К. Пасинчук [5], О. Самборська [19], С. Сидоренко [35], М. Сийплові [36], М. Смокович [31], П. Цимбал [3].

Мета статті полягає в поетапному дослідженні українського досвіду впровадження та функціонування електронного судочинства, як одного з ключових інститутів здійснення електронного урядування, новітньої й повноцінної процедури здійснення й відправлення правосуддя в електронній формі, узагальнені існуючого масиву напрацювань з цієї проблематики відомих, вітчизняних і закордонних науковців та вчених, а також у наданні авторських висновків.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Для досягнення сформульованих мети і завдань у дослідженні застосовуються загальнонаукові та спеціальні для правознавства методи та способи наукового пізнання. Це дозволило якнайретельніше проаналізувати всі питання стосовно поетапного дослідження українського досвіду впровадження та функціонування електронного судочинства, як одного з ключових інститутів здійснення електронного урядування та новітньої й повноцінної процедури здійснення і відправлення правосуддя в електронній формі. Так, історичний метод дав змогу встановити, що ідея зародження електронного судочинства в Україні розпочалась із Указу Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів», у відповідності до якого Державна судова адміністрація в 2005 році розробила й затвердила Концепцію створення Єдиної судової інформаційної системи. Головною метою створення й функціонування, якої є здійснення інформаційної та технологічної підтримки процесу здійснення судочинства на принципах дотримання балансу вільного обміну інформацією й необхідними обмеженнями на її розповсюдження. За допомогою історичного методу було встановлено, що одним із перших кроків упровадження Україною елементів електронного суду був перехід її судової системи до електронного документаційного забезпечення управління й абсолютної автоматизації всіх процесів здійснення судочинства. Вперше в Україні презентацію впровадження системи автоматизованого документообігу суду було здійснено Харківським апеляційним судом у 2009 році, завдяки сприянню Агентства з міжнародного розвитку США (USAID) «Україна: верховенство права». Діалектичний метод дав змогу дослідити й отримати нові знання про український досвід упровадження та функціонування електронного судочинства, як одного з ключових

інститутів здійснення електронного урядування та новітньої й повноцінної процедури здійснення й відправлення правосуддя в електронній формі, а також установити, що вирішення нагальних проблем судової влади та доступ до правосуддя має здійснюватися паралельно з соціально-економічними змінами в Україні та належним фінансуванням. Адже без руху в окреслених напрямках, модель переходу до повного електронного судочинства може виявитися передчасною, а її запровадження відповідно до запропонованих законодавцем векторів може призвести до порушення механізмів реалізації принципів (засад) судочинства, що лише підвищить рівень недовіри до судової влади в Україні. Порівняльно-правовий метод використовувався для дослідження й порівняння українського досвіду впровадження та функціонування електронного судочинства на різних етапах та в різні часові проміжки, де особливої уваги було приділено періоду запровадження на території України постановою Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» від 11.03.2020 №211 карантину, спричиненого пандемією коронавірусної інфекції COVID-19, та фактом військової агресії з боку РФ проти України 24 лютого 2022 року. Метод синтезу допоміг отримати нові знання про те, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у судах України є складовою частиною Національної програми її інформатизації, де пріоритетними напрямками здійснення інформатизації в даній галузі є створення мережевих технологій для всіх органів судової влади, розробка, впровадження та постійне вдосконалення системи електронного документообігу, розробка сучасних автоматизованих систем узагальнення судової практики, створення сучасної телекомунікаційної структури судів та єдиної бази судових даних тощо. Метод аналізу допоміг установити, що електронний суд є одним із інститутів системи електронного урядування, яка сьогодні розглядається як кардинально новий і сучасний спосіб здійснення влади в державі з метою розбудови демократичних процесів, використовуючи широкий перелік передових і найсучасніших електронних інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують надання якісно нових і різноманітних державних послуг в онлайн режимі для всього населення, як у міжнародному, так і в національному й регіональному масштабах. Метод узагальнення допоміг дійти висновку про те, що для подальшого ефективного розвитку електронного судочинства в Україні, як способу здійснення правосуддя, заснованого на використанні інформаційних технологій, необхідні подальші кроки для інформаційно-технічної модернізації судової системи, розвитку електронного діловодства в судовій системі України, а також прийняття правових норм, які дозволили б однозначно визначити інститут електронного судочинства.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

2.1 Характеристика поняття, принципів, елементів та стадій розвитку електронного судочинства

Досліджуючи практику електронного судочинства, до уваги припало, що різні автори тлумачуть цей термін по-різному, так наприклад, одні дослідники назива-

ють його електронним судочинством, другі – електронним правосуддям, треті – електронною юстицією, четверті – електронним судівництвом, п'яті – електронним судом. Проте найбільш правильною назвою, що повноцінно відображає його зміст це електронний суд. Саме тому, для того щоб повноцінно пізнати поняття електронного суду, перш за все необхідно встановити та визначити, що ж взагалі розуміється під терміном «суд». Загально прийнято вважати, що суд це орган, який здійснює правосуддя у формі розгляду й вирішення різних галузей та категорій справ у встановленому законом процесуальному порядку конкретної держави [6]. На думку О. Бринцева, електронний суд – це повністю самостійна та виняткова форма здійснення судового процесу, що заснована на використанні сучасних інформаційних технологіях, які забезпечують належний рівень та повний цикл розгляду судових справ в електронному форматі [7, с. 25]. Разом з тим Н. Кушакова-Костицька вважає, що електронний суд направлений на автоматизацію й здійснення таких функцій в онлайн-режимі, як подання позовної заяви і додатків до неї в електронному вигляді, забезпечення відкритого доступ до судових актів в Інтернет-мережі, надання електронних доказів, розгляд справи онлайн, інформування і розсилка всім учасникам судового процесу за допомогою Інтернету чи sms-повідомлень інформації стосовно стану поточної справи та функціонування судових сайтів [8, с. 105].

На нашу думку, електронний суд є одним із інститутів системи електронного урядування, яка сьогодні розглядається як кардинально новий і сучасний спосіб здійснення влади в державі з метою розбудови демократичних процесів, використовуючи широкий перелік передових і найсучасніших електронних інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують надання якісно нових і різноманітних державних послуг в онлайн-режимі для всього населення, як у міжнародному, так і в національному та регіональному масштабах [9, с. 99].

Умовно виділяють існування трьох стадій розвитку електронного суду. Першою стадією являється застосування інформаційних технологій з метою всезагального інформування зацікавлених осіб про процес організації та діяльності судової системи. Тут зворотний зв'язок користувачів судових послуг із суб'єктами їх надання відсутній. Другою стадією є застосування інформаційно-комунікаційних технологій, але лише для надання деяких окремих індивідуальних послуг, пов'язаних із судочинством (наприклад, для інформування про рух та стан розгляду конкретної справи, сплати судових зборів тощо). І третя стадія направлена на використання таких технологій для здійснення судового процесу загалом або лише відокремлених його стадій, наприклад, забезпечення процесу звернення до суду з використанням електронної пошти для надання доказів, комунікація із судом, а також проведення слухання за допомогою відеоконференц-зв'язку [10, с. 168–169].

На думку Ю. В. Ковбасюка, до елементів електронного суду відносять: подання позову та іншого документа в онлайн-режимі з використанням спеціалізо-

ваних Інтернет-порталів; застосування засобів доказування в електронній формі; здійснення процесу судового засідання в режимі онлайн (відеоконференція) шляхом пересилання e-mail тощо; створення електронного досьє учасників із використанням елементів електронного документообігу та діловодства; застосування судових повісток в електронній формі; загальне здійснення судочинства з використанням Інтернету [11, с. 85].

У свою чергу, основними принципами, що забезпечують процес доступу до інформації про результати діяльності судів є: 1) відкритість і доступність інформації про діяльність судів, за винятком деяких випадків, що передбачені законодавством; 2) достовірність інформації про діяльність судів і своєчасність її надання; 3) свобода здійснення операцій з інформацією про результати діяльності судів будь-яким законним способом; 4) дотримання прав громадян на недоторканність його приватного життя, таємницю як особисту, так і сімейну тощо; дотримання всіх прав та законних інтересів учасників судового процесу при наданні інформації про діяльність судів; 5) невтручання у процес здійснення правосуддя, а саме при наданні інформаційних даних про діяльність судів.

2.2 Перший етап: початкові кроки до впровадження елементів електронного судочинства в Україні

В Україні про електронне судочинство мовиться вже досить давно, проте в різних юридичних і громадських колах воно сприймається неоднаково. Дехто вважає, що процес його впровадження є відходом від звичної моделі здійснення правосуддя до сучасної її моделі, основаної на використанні інформаційних технологій та ІТ-ресурсів. Тоді, як прихильники класичного підходу виступають проти впровадження таких нововведень, так як сприймають застосування виключно тільки людського ресурсу в судовому процесі.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у судах України є складовою Національної програми її інформатизації. Пріоритетними напрямками здійснення інформатизації в даній галузі є створення мережевих технологій для всіх органів судової влади, розробка, впровадження та постійне вдосконалення системи електронного документообігу, розробка сучасних автоматизованих систем узагальнення судової практики, створення сучасної телекомунікаційної структури судів та єдиної бази судових даних тощо.

Існує думка, що в Україні зародження електронного судочинства розпочалось із Указу Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів», у відповідності до якого Державна судова адміністрація в 2005 році розробила й затвердила Концепцію створення Єдиної судової інформаційної системи, головною метою створення й функціонування якої є здійснення інформаційної та технологічної підтримки процесу здійснення судочинства на принципах дотримання балансу вільного обміну інформацією та необхідними обмеженнями на її розповсюдження [12].

Також одними із перших кроків упровадження Україною елементів електронного судочинства можна назвати перехід її судової системи до електронного документального забезпечення управління та абсолютної автоматизації всіх процесів здійснення судочинства. Вперше в Україні презентацію впровадження системи автоматизованого документообігу суду було здійснено Харківським апеляційним судом у 2009 році, завдяки сприянню Агентства з міжнародного розвитку США (USAID) «Україна: верховенство права» [13].

Головні перевагами цієї системи вбачалися в об'єктивному та неупередженому розподілі справ між суддями, спрощені процедури підготовки роботи та перегляду статистичної інформації, створенні централізованого зберігання текстів усіх судових рішень, потужній та швидкій системі пошуку інформації та процесі реплікації даних. Усе це дає змогу значно скоротити й полегшити процес реєстрації справ судами апеляційної та касаційної інстанцій, тому що основна інформація вже занесена до системи.

Для вдосконалення існуючої інформаційно-комунікаційної системи судів у 2012 році було розроблено Стратегічний план інформатизації судової системи України, який визначив перелік першочергових завдань для розвитку та використання інформаційно-комунікаційних технологій у судах. Так, основними з них є: покращення процесу роботи із документами; інтеграція всіх програм, які використовуються в системі здійснення судочинства; створення плану інформатизації судів на основі єдиних принципів та стандартів необхідних для повноцінного функціонування єдиної судової інформаційної системи; покращення програмного забезпечення автоматизованих систем діловодства в судах та здійснення системного контролю за їх діяльністю, тощо [14].

У цьому ж році Державним підприємством «Інформаційні судові системи» була підготовлена Концепція «Електронний суд», основною метою якої стала розробка універсальної стратегії створення структур даних при наявності факту потреби в обміні відомостями серед автоматизованих систем різних розробників. Рекомендовані цією Концепцією норми розраховані для використання систем електронного документообігу, електронних інформаційних систем, систем судової статистики, веб-ресурсів та інших видів систем, які працюють із інформацією суду [15].

2.3 Другий етап: прийняття наказу Державної судової адміністрації України «Про утворення міжвідомчої робочої групи з розробки пілотного проекту «Електронний суд»»

У 2012 році був прийнятий наказ Державної судової адміністрації України «Про утворення міжвідомчої робочої групи з розробки пілотного проекту «Електронний суд»», головним завданням якої є аналіз і моніторинг основних та технологічних можливостей інформаційної інфраструктури судів загальної юрисдикції [16].

Першочерговими завданнями проекту були: створення відкритого доступу всіх учасників судового процесу до інформації, завдяки створенню новітніх інтернет-ресурсів і встановленню в приміщеннях судів інформаційно-довідкових терміналів; поступовий перехід до здійснення електронного обміну процесуальними документами із застосуванням електронного цифрового підпису; забезпечення повної комп'ютеризації всіх процесів судового діловодства; створення загального електронного архіву судових документів тощо.

Здійснення цього пілотного проекту було заплановано у два етапи. На першому етапі передбачалося направлення процесуальних судових документів учасникам процесу засобами електронного зв'язку та надсилання судових повісток за допомогою SMS-повідомлень. Тоді як другий етап включав внесення змін у процесуальне законодавство, матеріально-технічне забезпечення проекту, можливість направлення електронних інформаційних запитів, застосування електронних платежів для сплати судових витрат [17].

Як наслідок, упровадження таких нововведень сприяло значній економії коштів та дозволило не тільки вдосконалити процес взаємодії між судами і сторонами процесу, а й суттєво заощадити кошти. Зокрема, як приклад таких дій можна навести дані Держаної судової адміністрації України, за інформацією якої протягом 2014 року місцевими та апеляційними судами загальної юрисдикції, завдяки запровадженню системи «Електронний суд», тобто завдяки запровадженню системи електронного обміну документами стало можливим зекономили майже 5,3 млн грн.

У свою чергу, починаючи з 15 жовтня 2012 року в Святошинському районному суді Києва та апеляційному суді Дніпропетровської області було запроваджено реалізацію пілотного проекту з обміну електронними документами між судом та учасниками його процесу. Згодом, з різницею в один місяць, до практики реалізації цього інноваційного проекту приєдналися Харківський окружний адміністративний суд, Харківський адміністративний апеляційний суд, господарський суд Вінницької області та Севастопольський апеляційний господарський суд. Після вдалого запровадження цього пілотного проекту у вище перерахованих судах у 2013 році Державна судова адміністрація України прийняла рішення про необхідність запровадження в усіх місцевих і апеляційних судах загальної юрисдикції такого порядку обміну електронними документами, який оснований на автоматизованій системі документообігу суду [18].

На думку керівника проекту «Електронний суд» державного підприємства «Інформаційні судові системи» О. Самборської, основними завданнями проекту є покращення умов роботи працівників апарату судів та забезпечення швидкого, а головне, зручного доступу людей до правосуддя [19].

2.4 Третій етап: прийняття Концепції галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи і затвердження Радою

суддів України нової Стратегії розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки

У 2013 році в Україні була прийнята Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи, яка була розроблена в межах Національної програми інформатизації, головними цілями якої було наступне: покращення інформаційно-телекомунікаційної судової системи; покращення рівня судового захисту; збільшення довіри до судових органів; формування позитивної репутації судової системи загалом; підвищення правового ступення обізнаності населення [20].

У свою чергу, що стосується нової Стратегії розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки, яка затверджена Радою суддів України в 2014 році, то в її напрямку №4 закріплено особливості впровадження електронного правосуддя й окреслено план заходів на врегулювання двох головних стратегічних питань: доступ до правосуддя та використання інноваційних технологій і покращення судового процесу.

У Стратегії зазначається, що збільшення інтенсивності використання електронних технологій у процесі здійснення правосуддя створить безліч нових можливостей для полегшення процесу звернення до органів суду. Водночас судді зможуть ефективніше розпоряджатися своїми ресурсами та підвищити свою продуктивність праці. У тексті Стратегії увага акцентована на необхідності здійснення таких заходів: посилення нормативно-правової бази електронного судочинства та спільних інформаційних систем; покращення каналів зв'язку та взаємодії інформаційного суспільства, особливо зовнішньої співпраці різних суб'єктів сфери юстиції, а втім із державами-членами Європейського Суду. Однак аналіз конкретних заходів, визначених у даній Стратегії свідчить, що переважна більшість із них насправді належить до рівня тактичних, а не стратегічних питань. У Стратегії переважно мовиться про технічне оновлення вже існуючих стратегічних рішень у правосудді, які вже втілені в інформаційних технологіях. Загалом усі ці заходи безперечно є корисними та необхідними. Однак усі вони разом не спроможні були перенести українську судову систему на вищий рівень електронної взаємодії між громадянами та владою [21].

Згодом у 2016 році був прийнятий Закон України «Про судоустрій і статус суддів», де в ст. 152 якого закріплено обов'язок запровадження системи електронного правосуддя та реалізації ідей стосовно здійснення процесу взаємобміну електронними документами серед судовими і державними органами [22].

2.5 Четвертий етап: розроблення норм процесуального судового законодавства України, які передбачають здійснення судового процесу із застосуванням сучасних електронних можливостей

У 2017 році з метою реалізації ідеї електронного судочинства в Україні та забезпечення його засобами спрощення доступу до правосуддя, прозорості й прискорення

рення розгляду справ Верховною Радою України було прийнято Закон України № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративно-судочинства України та інших законодавчих актів», що містив багато нововведень, більшість з яких спрямовані саме на розвиток цієї ідеї [23].

Задля цього Верховною Радою України було ухвалено законопроект № 6232 від 23.03.2017 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», згідно якого в Україні запроваджується Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система [24]. Де головною ціллю цієї системи є забезпечення обміну електронними документами між усіма учасниками судових процесів та судом, а також здійснення фіксування такого процесу з можливістю участі в режимі онлайн. У пояснювальній записці до цього законопроекту вказано, що норми останнього передбачають широкі можливості здійснення судочинства із застосуванням інформаційних технологій, зокрема вчинення всіх процесуальних дій через засоби електронного зв'язку із відповідними механізмами ідентифікації та безпеки.

Відтак цілком упевнено можна сказати, що автори законопроекту провели важливу й доволі складну роботу, проте найбільшої уваги та схвалення заслуговує наково-правовий висновок з пропозиціями та доповненнями до законопроекту, який було підготовлено представниками Національної академії правових наук України, а саме президентом, дійсним членом (академіком) НАПрН України В. Журавлем та кандидатом юридичних Г. Авдєєвою.

Цей законопроект став щаблем до регулювання порядку поступового переведення судочинства в режимі «електронного суду». Зауважимо, що відповідно до перехідних положень законопроекту Державній судовій адміністрації України було рекомендовано до 31 березня 2018 року забезпечити створення та належне функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Так, починаючи з червня 2018 року в 18 пілотних судах України розпочалося тестування підсистеми Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний суд», а з 22 грудня цього року в усіх місцевих та апеляційних судах розпочалась експлуатація цієї підсистеми в тестовому режимі [25].

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система мала запрацювати з 1 березня 2019 р., але Державна судова адміністрація України відтермінувала запуск Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи відповідно до рішення Вищої ради правосуддя та враховуючи результати обговорення питання з судами, іншими органами та установами системи правосуддя. Як наслідок у листопаді 2019 року Державна судова адміністрація України затвердила Концепцію в новій редакції, якою змінено підходи до побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та її структури, а також визначено етапи й терміни її впровадження, де кінцевий з яких датовано було 2023 роком [26].

2.6 П'ятий етап: запровадження на території України постановою Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» карантину, спричиненого пандемією коронавірусної інфекції COVID-19 та затвердження Указом Президента України № 231/2021 Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки.

У 2020 році на території України постановою Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 11.03.2020 № 211 було запроваджено загальнонаціональний карантин, який був спричинений пандемією коронавірусної інфекції COVID-19, у результаті чого перед українською судовою системою постали виклики, як процесуального, так і організаційно-правового характеру [27].

Унаслідок цього критичними стали питання технічного, матеріального та фінансового забезпечення можливостей судів. Саме тоді першочерговий та основний аспект організації роботи судів робився на дотриманні балансу між забезпеченням права на доступ до правосуддя та убезпеченням учасників судового провадження, відвідувачів суду і працівників суду від поширення гострих респіраторних захворювань та COVID-19. Як наслідок, суди у своїй роботі застосовували такі програми для організації відеоконференцій, як Zoom, Skype, GoogleMeet. Проте основними проблемами цих програм було те, що існувала незахищеність, а саме ймовірність зовнішнього втручання, часові обмеження та проблема ідентифікації учасників. Саме тому з метою подолання цих та інших проблем Вища рада правосуддя, як орган суддівського врядування, оперативно здійснила низку кроків та зрушила цю проблему з непохитного місця, щоб частково запустити «Електронний суд». Зокрема, було ініційовано звернення до Президента України та Верховної Ради України із пропозицією внести відповідні зміни до процесуальних кодексів, які б забезпечили право осіб на доступ до правосуддя в умовах карантину, а також звернення до Державної судової адміністрації України, яка мала невідкладно надати на затвердження положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему в рамках забезпечення участі осіб у судових засіданнях дистанційно з можливістю подачі документів в електронній формі.

Задля оперативного напрацювання органами системи правосуддя пропозицій щодо здійснення ефективних заходів, спрямованих на забезпечення стабільної роботи судів, органів системи правосуддя в умовах карантину при Вищій раді правосуддя було створено координаційну раду в складі голів Верховного Суду та апеляційних судів, до роботи якої були залучені й представники Національної школи суддів України та інших інституцій.

Також судам було надано рекомендації щодо невідкладного запровадження спеціальних заходів для організації роботи судів та доступу до приміщень, де розташовані суди. Так, згідно з Рекомендаціями Ради суддів України, викладеними в листі № 9 рс186/20 від 16.03.2020 судам було рекомендовано на період каран-

тинних заходів запровадити особливий режим роботи судів, а громадянам (та іншим особам) рекомендовано подавати процесуальні документи у справах шляхом їх надсилання на офіційну електронну адресу суду та не зобов'язувати їх подавати електронні документи виключно через підсистему «Електронний суд» [28].

Згодом 30 березня 2020 року був прийнятий та набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)», яким було внесено зміни до процесуальних кодексів щодо можливості на час дії карантину, участі в судовому засіданні в режимі відеоконференцій за межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів [29]. Тобто адвокати, представники сторін та інші учасники судового процесу отримали можливість брати участь у засіданні з власного комп'ютера чи телефона, та в будь-якому зручному й безпечному для них місці.

На виконання вищевказаного Закону та відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 152, ч. 5 ст. 153 Закону України «Про судоустрій і статус судів» затверджено Порядок роботи з технічними засобами відеоконференцзв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін за межами приміщення суду [30], відповідно до якого для участі в засіданні в режимі відеоконференції учасник справи повинен попередньо зареєструватися за допомогою електронного цифрового підпису в системі «EasyCon» на офіційному вебпорталі судової влади України та перевірити наявні в нього власні технічні засоби на відповідність технічним вимогам.

Робота системи відеоконференцзв'язку EasyCon була основана на використанні кваліфікованого електронного підпису та дозволила судам ідентифікувати особу. Так наприклад, адміністративні суди, ставлячи життя і здоров'я людини як найвищу соціальну цінність на перше місце, в умовах пандемії змогли забезпечити й гарантувати людям обидва права – життя і здоров'я, що є першочерговим, а також право на захист – право на справедливий суд, що в той час було безумовним досягненням.

Також за словами голови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду М. Смоковича в умовах пандемії судова система України почала активно використовувати позитивний досвід зарубіжних країн у впровадженні цифрових технологій у судах. Прикладом цього може слугувати апробація Вищою радою правосуддя Естонської системи документообігу COURTAL, яка направлена на створення судових справ у суді та управління ними. Використання цієї системи дало змогу судам Естонії витратити на різні процеси на 32% менше часу, ніж витрачається у середньому в Європі. Разом з тим COURTAL надає можливість для зручної взаємодії між судом та суміжними інститутами: прокуратурою, поліцією, адвокатурою, інститутами сектору юстиції та зацікавленими сторонами, офіційними базами даних тощо [31, с. 45].

Згодом у травні 2021 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» [32], відповідно до якого Державна судова адміністрація України офіційним листом повідомила міністерства, центральні органи виконавчої влади, облдержадміністрації, місцеві та апеляційні суди, Національну асоціацію адвокатів України та територіальні управління Державної судової адміністрації України про початок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Зокрема, листом повідомляється, що рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15–21 затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а згодом у газеті «Голос України» від 04.09.2021 № 168 (7668) Вищою радою правосуддя опубліковано оголошення про початок функціонування трьох підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи – «Електронний кабінет», «Електронний суд», підсистеми відеоконференцзв'язку. Таким чином, зазначені в оголошенні Вищої ради правосуддя підсистеми (модулі) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи почали офіційно функціонувати з 5 жовтня 2021 року [33].

Також потрібно наголосити на тому, що 11 червня 2021 року Указом Президента України № 231/2021 було затверджено Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки. У розділі № 4 (напрями та заходи), якої було закріплено, що з метою покращення доступу до правосуддя необхідно забезпечити розвиток електронного судочинства з урахуванням світових стандартів у сфері інформаційних технологій, його інтегрування в національну інфраструктуру електронного урядування шляхом запровадження можливості розгляду онлайн певних категорій справ незалежно від місцезнаходження сторін і суду та інших сервісів електронного судочинства, а також здійснити впровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронного ведення справ, електронних комунікацій із судом, кабінету судді та кабінету учасника судового процесу [34].

Загалом вважається, що оцифрування процесу здійснення судочинства в Україні на цьому етапі було обов'язковим етапом розвитку й осучаснення існуючого процесу розгляду справ у судах, а пандемія та карантинні обмеження лише посилили й без того значущу актуальність.

Іншими словами, саме пандемія стала, можна сказати, «повштохом» для більш швидкого розвитку в цьому напрямі, оскільки парламент, ухваливши «антикоронавірусний» закон, який надав сторонам більше можливостей для участі в судових процесах дистанційно. Раніше ця можливість також була, але учасник процесу мав з'являтися до найближчої судової установи, де б ідентифікували його особу й забезпечили його віддалену участь у процесі, що відбувся в іншому суді. Саме тому ця процедура була спрощена, в результаті чого за допомогою різних програм

відеоконференцз'язку сторони отримали більше можливостей на проведення дистанційних засідань, а суди – більше інструментів для ідентифікації сторін [31, с. 46].

2.7 Шостий етап: прийняття Закону України Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»

Наступний етап розвитку електронного судочинства в Україні умовно розпочався 24 лютого 2022 року, а саме із прийняття Закону України Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», що було спричинено фактом військової агресії з боку рф проти України, що засвідчив про численні проблеми, особливо сфери забезпечення глобальної безпеки.

Однак підтримка нашої держави США, Великобританією, Європейським Союзом та іншими країнами світу дозволила говорити про активізацію процесів щодо приєднання України до певних міжнародних інституцій, задля протидії воєнним діям зі сторони рф. Одним із таких перспективних кроків є вступ України до Європейського Союзу. З цією метою 17 червня 2022 р. Європейська комісія рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, а вже 23 червня 2022 р. Україна отримала статус кандидата на членство в Європейський Союз. Важливо, що таке рішення супроводжувалося висновком Європейської комісії, де до України висунуто 7 блоків вимог, виконання яких доведе готовність нашої держави продовжувати свій шлях в ЄС. Серед них: реформа Конституційного Суду України; продовження судової реформи; антикорупція, включно з призначенням керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; боротьба з відмиванням коштів; втілення антиолігархічного закону; узгодження аудіовізуального законодавства з європейським; зміна законодавства про нацменшини [35].

Проте в межах цього дослідження нас цікавить виключно питання щодо продовження судової реформи. У цьому контексті слід пригадати, що Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (затверджена Указом Президента України від 11.06.2021 № 231/2021) чітко окреслила цю проблему, зокрема «недостатній рівень упровадження цифрових технологій у здійсненні правосуддя; низький рівень суспільної довіри до органів судової влади...» [36, с. 151].

Відтак можна констатувати, що військова агресія рф тільки посилила особливу увагу до необхідності впровадження та розвитку електронного судочинства в Україні. Адже коли половина бюджетних коштів йде на забезпечення обороноздатності, держава повинна думати раціонально й економити. Ми не можемо собі дозволити витратити сотні мільйонів гривень на незліченну кількість марок, конвертів і паперу, що їх суди використовують у процесі своєї діяльності. Адже на сьогодні воєнні дії, захист території та підтримка Збройних Сил України є першочерговими завданнями, що потребують спрямування всіх максимально мож-

ливих зусиль на допомогу армії та військовослужбовцям, які захищають мирне існування нашої країни цілодобово.

Більш того, впровадження електронного судочинства в Україні – це майбутнє, яке вже сьогодні дає можливість оперативно та максимально зручно для сторін вирішити спір, а в сучасних умовах війни, ще й забезпечити безпеку всім учасникам процесу. Адже, на сьогодні в Україні є всі необхідні передумови для повноцінного впровадження та функціонування системи електронного суду, що являється сучасною формою судового процесу. До таких передумов можна віднести: апробовані інформаційно-комунікаційні технології; практика іноземних держав; законодавча база з інформатизації судових відносин; стратегічне бачення; інтерес населення; необхідна база судової системи.

До того ж, завдяки спільним зусиллям Мінцифри, Державної судової адміністрації, ДП «Центр судових сервісів» та ДП «Інформаційні судові системи» наразі в додатку «Дія» лише у декілька кліків у смартфоні можна отримати електронне судове рішення з кваліфікованим електронним підписом суддів, весь перелік судових справ, у яких ви берете чи брали участь, та інформацію про майбутні судові засідання. Все це швидко й зручно, без зайвих поїздок до суду і довгих очікувань у чергах [37].

Отже, подальше впровадження електронного судочинства в Україні в час таких серйозних викликів, спричинених військовою агресією РФ, потребує виважених та системних дій щодо вдосконалення законодавства, технічно-інформаційного забезпечення судів, розроблення заходів і систем забезпечення захисту інформації, правового регулювання питань відповідальності осіб за порушення в цій сфері, вжиття заходів попередження кіберзлочинності в цій сфері, проведення навчальних семінарів серед працівників апарату суду й інших користувачів системи, систематичного моніторингу ефективності роботи системи та її постійної модернізації [5, с. 123–124].

ВИСНОВКИ

У підсумку можна зробити висновок, що в Україні вже відбувається поступовий відхід від архаїчних систем здійснення правосуддя, яка дещо відстає від напрацювань світового технологічного розвитку. Нині вже здійснюються спроби реалізувати практику закордонних держав, де основними перевагами електронного судочинства для України є відкритість і доступність документів та інформації про діяльність судів, окрім випадків, визначених законодавством України; достовірність інформації про діяльність судів і своєчасність її надання; свобода оперування інформацією про діяльність судів будь-яким законним способом; дотримання прав громадян на недоторканність особистого життя, таємницю як особисту, так і сімейну, захист людської честі й ділового іміджу; додержання прав та законних уподобань учасників судового процесу; дотримання нейтралітету в процесі здійснення правосуддя при наданні відомостей про діяльність судів тощо.

З огляду на це, з упевненістю можна констатувати, що інформаційно-комунікаційні технології дають можливість для збільшення обсягів обміну інформацією, швидкості та розмірів передачі даних, що опрацьовується в судах, покращити якість їх роботи, а втім і втілити права громадян на безперешкодний доступ до судової інформації та до правосуддя.

Більш того, подальше розширення функціональних можливостей вітчизняної моделі електронного судочинства є закономірним наслідком розвитку нашого суспільства, незважаючи навіть на всі обставини, що були викликані коронавірусною пандемією та воєнним вторгненням. Вона об'єктивно спонукає законодавця та уряд до реалізації відповідних заходів з метою приведення нормативно-правового регулювання цієї сфери праввідносин до відповідного рівня технічного прогресу, де вирішення нагальних проблем судової влади та доступ до правосуддя має здійснюватися паралельно із соціально-економічними змінами в Україні та належним фінансуванням. Оскільки без руху в окреслених напрямках, модель переходу до повного електронного судочинства може виявитися передчасною, а її запровадження, відповідно до запропонованих законодавцем векторів може призвести до порушення механізмів реалізації принципів (засад) судочинства, що лише підвищить рівень недовіри до судової влади в Україні.

Отже, для вирішення проблем, пов'язаних з електронним забезпеченням правосуддя, а також подальшого ефективного розвитку електронного судочинства в Україні, як способу здійснення правосуддя, заснованого на використанні інформаційних технологій, необхідні подальші кроки для інформаційно-технічної модернізації судової системи, розвитку електронного діловодства в судовій системі України, а також прийняття правових норм, які дозволили б однозначно визначити інститут електронного судочинства.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Цінність дослідження українського досвіду впровадження та функціонування електронного судочинства проявляється в тому, що серйозне занепокоєння викликає існування деяких проблемних фактів та аспектів цієї проблематики. До їх числа можна віднести: існування високої ймовірності втрати важливої юридичної інформації; відсутність комп'ютерної грамотності користувачів та співробітників апарату судів; ускладненість процесу розробки у впровадження в експлуатацію сучасного програмного забезпечення; дефіцит необхідного технічного оснащення судів тощо. Проте найбільш негативним факторам, який уповільнює нині процес розвитку електронного судочинства в Україні, є військова агресія рф. Тому актуальними стають питання: удосконалення законодавства; сучасного технічно-інформаційного забезпечення діяльності судів; розроблення планів, заходів та систем здійснення захисту інформації; правового контролювання питань відповідальності осіб за порушення в цій сфері; застосування попереджувальних заходів кіберзлочинності; підвищення рівня обізнаності працівників апарату суду;

регулярний моніторинг ефективності роботи судової системи та її постійна модернізація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Політанський В. С. Особливості впровадження та функціонування електронного суду в Україні. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 35–40.
- [2] Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
- [3] Цимбал П. В., Мілевський О. П., Власова Г. П., Фрідман-Козаченко М. М. Початковий етап досудового провадження у кримінальних справах про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Ірпінь, 2012. 238 с.
- [4] Цимбал П. В., Омельчук Л. В., Калініченко Л. Л. Напрями вдосконалення електронного судочинства в Україні. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 4–5(8-9). С. 150–155.
- [5] Обрусна С. Ю., Пасинчук К. М. Електронний суд як адміністративно-правова категорія. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 3. С. 120–124.
- [6] «Суд». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D0%B4> (дата звернення: 05.02.2024).
- [7] Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи : монографія. Харків : Право, 2016. 72 с.
- [8] Кушакова-Костицька Н. В. Електронне правосуддя: українські реалії та зарубіжний досвід. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 103–109.
- [9] Політанський В. С. Доктрина поняття електронного управління. *LegasiViata*. 2018. № 1/2. С. 98–101.
- [10] Кравчик М. Б. Реформування судової системи як важлива складова Європейської інтеграції України : дис ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Львів, 2015. 217 с.
- [11] Електронне урядування : підручник / В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін. Київ : НАДУ, 2014. 352 с.
- [12] Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361/2006> (дата звернення: 05.02.2024).
- [13] Пасенюк О. Підходи до удосконалення законодавства та практики у сфері розмежування видів судової юрисдикції. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2009. № 1. С. 3–9.
- [14] Стратегічний план інформатизації судової системи України. URL: <http://www.court.gov.ua/userfiles/Strateg%20plan.doc> (дата звернення: 05.02.2024).
- [15] Концепція електронного суду України. Державне підприємство «Інформаційні судові системи». URL: http://www.kbs.org.ua/files/koncept_d.pdf (дата звернення: 05.02.2024).
- [16] Про створення міжвідомчої робочої групи з розробки пілотного проекту «Електронний суд» : Наказ Державної судової адміністрації України від 27.01.2012 № 14. URL: <http://court.gov.ua/userfiles/N14.jpg> (дата звернення: 05.02.2024).
- [17] Порядок надсилання учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень : наказ Державної судової адміністрації України від 01.06.2013 № 73 URL: <http://ab.mk.court.gov.ua/sud1401/lectronn/newpilot> (дата звернення: 05.02.2024).

- [18] Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу : наказ Державної судової адміністрації України від 31.05.2013 № 72. URL: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N722013/> (дата звернення: 05.02.2024).
- [19] Самборська О. Послуга щодо отримання від суду процесуальних документів у електронному вигляді, а також СМС-повідомлення поступово набирає популярності серед учасників процесу. URL: http://zib.com.ua/ua/40018-elektronniy_sud_otrimannya_sms_ovistok_stae_vse_bilsh_popul.html (дата звернення: 05.02.2024).
- [20] Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи. URL: http://od.court.gov.ua/tu16/info_suddi_conzercia/ (дата звернення: 05.02.2024).
- [21] Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.nsj.gov.ua/files/1467884108%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D1%81%D1%83%D0%B407.pdf> (дата звернення: 05.02.2024).
- [22] Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
- [23] Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
- [24] Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 23.03.2017 № 2147-19. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=6232&skl=9 (дата звернення: 05.02.2024).
- [25] Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах : наказ ДСА України від 22.12.2018 № 628. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/628_18.pdf (дата звернення: 05.02.2024).
- [26] Про забезпечення створення і функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : наказ ДСА України від 07.11.2019 № 1056. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/media/ECITC_Koncepcia.pdf (дата звернення: 05.02.2024).
- [27] Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : постанова Каб. Міністрів України від 11.03.2020 № 211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
- [28] Електронне судочинство в господарському процесі: бути чи не бути? URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/elektronne-sudochynstvo-v-gospodarskomu-protsesi-buty-chy-ne-buty> (дата звернення: 05.02.2024).
- [29] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
- [30] Порядок роботи з технічними засобами відеоконференцзв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду : наказ ДСА України від 08.04.2020 № 169.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0169750-20#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
- [31] Смокович М. І. Електронне судочинство в Україні. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали IV Міжнар. науково-практ. конф. (м. Чернівці, 16 жовт. 2020 р.) / редкол. : О. В. Щербанюк (гол.), Л. Г. Бзова (відп. секр.) та ін. Київ : Вид-во ВАІТЕ, 2020. 356 с.
- [32] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : Закон України від 27.04.2021 № 1416-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
- [33] В Україні починають офіційно функціонувати підсистеми (модулі) ЄСІТС. Державна судова адміністрація України. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/general/1188679> (дата звернення: 05.02.2024).
- [34] Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
- [35] Сидоренко С. Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516/> (дата звернення: 05.02.2024).
- [36] Кузнецов В. В., Сийплові М. В. Новітні перспективи розвитку електронного судочинства при призначенні покарання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 72. Ч. 2. С. 149–155.
- [37] Українці можуть користуватися електронним судовим рішенням у Дії замість паперового документа: нова послуга в Дії. URL: <https://diia.gov.ua/news/ukrayinci-mozhut-koristuvatisya-elektronnim-sudovim-rishennyam-u-diyi-zamist-paperovogo-dokumentu-nova-posluga-v-diyi#:~:text=%D0%A3%D0%B6%D0%B5%20%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D1%83%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%83%20%D0%94%D1%96%D1%8F,%D1%83%20%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B0%D1%85%2C%20%D1%89%D0%BE%D0%B1%20%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82> (дата звернення: 05.02.2024).

REFERENCES

- [1] Polityansky, V. S. (2020). Peculiarities of implementation and functioning of the electronic court in Ukraine. *Law and society*, 5, 35–40.
- [2] Constitution of Ukraine (1996, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
- [3] Tsymbal, P. V., Milevskiy, O. P., Vlasova, G. P., & Fridman-Kozahchenko. M. M. (2012). *Initial stage of pre-trial proceedings in criminal cases on tax evasion, fees (mandatory payments)*. Irpin.
- [4] Tsymbal, P. V., Omelchuk, L. V., & Kalinichenko, L. L. (2017). Directions for improving electronic justice in Ukraine. *International Legal Bulletin: Current Problems of Modernity (Theory and Practice)*, 4–5(8-9), 150–155.
- [5] Obrusna, S. Yu., & Pasinchuk, K. M. (2020). Electronic court as an administrative and legal category. *South Ukrainian legal journal*, 3, 120–124.

- [6] «Court». Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D0%B4>.
- [7] Bryntsev, O. V. (2016). «*Electronic court*» in *Ukraine. Experience and perspectives: monograph*. Kharkiv: Pravo.
- [8] Kushakova-Kostytska, N. V. (2013). Electronic justice: Ukrainian realities and foreign experience. *Legal journal of the National Academy of Internal Affairs*, 1, 103–109.
- [9] Polytansky, V. S. (2018). The doctrine of the concept of electronic control. *LegeasiViata*, 1/2, 98–101.
- [10] Kravchuk, M. B. (2015). *Reforming the judicial system as an important component of the European integration of Ukraine* (Candidate dissertation, Lviv, Ukraine).
- [11] *Electronic governance: a textbook* (2014). V. P. Horbulin, N. V. Hrytsyak, A. I. Semenchenko, O. V. Karpenko, & oth. Kyiv: NADU.
- [12] On the concept of improving the judiciary to establish a fair court in Ukraine in accordance with European standards: Decree of the President of Ukraine (2006, May). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>.
- [13] Paseniuk, O. (2009). Approaches to improving legislation and practice in the field of demarcation of types of judicial jurisdiction. *Bulletin of the Higher Administrative Court of Ukraine*, 1, 3–9.
- [14] Strategic plan for the informatization of the judicial system of Ukraine. Retrieved from <http://www.court.gov.ua/userfiles/Strateg%20plan.doc>.
- [15] The concept of the electronic court of Ukraine. State enterprise «Information court systems». Retrieved from http://www.kbs.org.ua/files/koncept_d.pdf.
- [16] On the creation of an interdepartmental working group for the development of the pilot project «Electronic Court»: Order of the State Judicial Administration of Ukraine (2012, January). Retrieved from <http://court.gov.ua/userfiles/N14.jpg>.
- [17] The procedure for sending the texts of court summons to the participants of the court process (criminal proceedings) in the form of SMS messages: Order of the State Judicial Administration of Ukraine (2013, January). Retrieved from <http://ab.mk.court.gov.ua/sud1401/lectronn/newpilot>.
- [18] On the implementation of the project on the exchange of electronic documents between the court and the participants in the legal process: Order of the State Judicial Administration of Ukraine (2013, May). Retrieved from <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N722013/>.
- [19] Samborska O. *The service of receiving procedural documents from the court in electronic form, as well as SMS summons, is gradually gaining popularity among the participants in the process*. Retrieved from http://zib.com.ua/ua/40018-elektronniy_sud_otrimannya_sms/ovistok_stae_vse_bilsh_popul.html.
- [20] *Concept of the branch program of informatization of courts of general jurisdiction, other bodies and institutions of the judicial system*. Retrieved from http://od.court.gov.ua/tu16/info_suddi/conzepcia/.
- [21] Strategy for the development of the judicial system in Ukraine for 2015–2020. Retrieved from <chrome-extension://efaidnbmnnpkajpegglefindmkaj/https://www.nsj.gov.ua/files/1467884108%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D1%81%D1%83%D0%B407.pdf>.
- [22] On the judiciary and the status of judges: Law of Ukraine (2016, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

- [23] On amendments to the Economic Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts: Law of Ukraine (2017, October). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>.
- [24] On amendments to the Economic Procedure Code, the Civil Procedure Code, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts: Law of Ukraine (2017, March). Retrieved from https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=6232&skl=9.
- [25] On conducting testing of the «Electronic court» subsystem in local and appellate courts: Order of the State Administrative Court of Ukraine (2018, December). Retrieved from https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/628_18.pdf.
- [26] On ensuring the creation and functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunication System: Order of the Court of Justice of Ukraine (2019, November). Retrieved from https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/media/ECITC_Koncepcia.pdf.
- [27] On preventing the spread of the acute respiratory disease COVID-19 caused by the SARS-CoV-2 coronavirus on the territory of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2020, March). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>.
- [28] *Electronic justice in the economic process: to be or not to be?* Retrieved from <https://www.hsa.org.ua/blog/elektronne-sudochynstvo-v-gospodarskomu-protsesi-buty-chy-nebuty>.
- [29] On amendments to some legislative acts of Ukraine aimed at providing additional social and economic guarantees in connection with the spread of the coronavirus disease (COVID-19): Law of Ukraine (2020, March). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>.
- [30] The procedure for working with technical means of video conferencing during a court session in administrative, civil and economic proceedings with the participation of parties outside the premises of the court: Order of the DSA of Ukraine (2020, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0169750-20#Text> (date of application: 02/05/2024).
- [31] Smokovich, M. I. (2020). *Electronic justice in Ukraine. Modern challenges and actual problems of judicial reform in Ukraine*: materials of the IV International. scientific.-practice conf. (Chernivtsi, October 16, 2020). In O. V. Shcherbanyuk, L. G. Bzova, & oth. (Ed.). Kyiv: VaITE Publishing House.
- [32] On amendments to some legislative acts of Ukraine to ensure the phased implementation of the Unified Judicial Information and Telecommunication System: Law of Ukraine (2021, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text>
- [33] In Ukraine, the subsystems (modules) of EUIITS begin to function officially. *State Judicial Administration of Ukraine*. Retrieved from <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/general/1188679>.
- [34] On the Strategy for the Development of the Justice System and Constitutional Judiciary for 2021–2023: Decree of the President of Ukraine (2021, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>.
- [35] Sydorenko, S. A candidate in advance: 7 requirements that Ukraine must fulfill so that the EU does not cancel its new status. *European truth*. Retrieved from <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516/>.

- [36] Kuznetsov, V. V., & Siyploki, M. V. (2022). The latest prospects for the development of electronic justice in sentencing. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. «Law» series*, 72, 2, 149–155.
- [37] Ukrainians can use an electronic court decision in Diya instead of a paper document: a new service in Diya. Retrieved from <https://diia.gov.ua/news/ukrayinci-mozhut-koristuvatisya-elektronnim-sudovim-rishennyam-u-diyi-zamist-paperovogo-dokumenta-nova-posluga-v-diyi#:~:text=%D0%A3%D0%B6%D0%B5%20%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D1%83%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%83%20%D0%94%D1%96%D1%8F,%D1%83%20%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B0%D1%85%2C%20%D1%89%D0%BE%D0%B1%20%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82>.

Євген Анатолійович Гетьман

Доктор юридичних наук, професор

Головний учений секретар

Член-кореспондент Національної академії правових наук України

Національна академія правових наук України

61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Yevhen A. Hetman

Doctor of Legal Science, Professor

Chief Scientific Secretary

Corresponding Member National Academy of Legal Sciences of Ukraine

National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

В'ячеслав Станіславович Політанський

Кандидат юридичних наук

Начальник відділу науково-організаційного забезпечення діяльності президії
відділень та наукових установ

Національна академія правових наук України

61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Провідний науковий співробітник сектору теоретико-методологічних проблем
організації державної влади

Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування

Національної академії правових наук України

61002, вул. Чернишевська, 80, Харків, Україна

Viacheslav S. Politanskyi

Candidate of Legal Sciences

Head of the Department scientific and organizational support
for the activities of the presidium, departments and scientific institutions
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Leading Researcher

Sector of Theoretical and Methodological Problems of the Organization of State Power
Research Institute of State Construction and local self-government
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61002, 80 Chernyshevska Str., Kharkiv, Ukraine

Катерина Олегівна Гетьман

Кандидат юридичних наук

Відділення правознавство

Харківський фаховий автомобільно-дорожній коледж

610201, вул. Котельниковська, 3 Харків, Україна

Kateryna O. Hetman

Candidate of Legal Sciences

Department of jurisprudence

Kharkiv Vocational Automobile and Road College

610201, 3 Kotelnikovska Str. Kharkiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Гетьман Є. А., Політанський В. С., Гетьман К. О. Український досвід упровадження та функціонування електронного судочинства. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. № 1. С. 15–39.

Suggested Citation: Hetman, Ye.A., Polityanskiy, V. S., & Hetman K. O. (2024). Ukrainian Experience of Implementation and Functioning of Electronic Justice. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 31(1), 15–39.

Стаття надійшла / Submitted: 08/02/2024

Доопрацьовано / Revised: 08/03/2024

Схвалено до друку / Accepted: 28/03/2024